ALEXANDRU BURLACU
Institutul de Filologie
(Chişinău)

SPAȚIUL FĂRĂ TIMP AL LUDMILEI SOBIEȚCHI

Abstract. This article examines Ludmila Sobietchi poetry in evolution, there are highlighted the strong features of confessional poetry, landscape and erotic notes, biographical layer, Siberian time and space reanimated in a teenage memory. Between the four volumes is remarked „Timeless Space", the first in the Latin script, and yet, the last in the poetess' creation. This volume brings lightness within. The lyrical character has powers of thaumaturge, in poetic memory time loses its historic landmarks, sometimes space is one of eternal youth, but other times life without death is jeopardized by the presentiment of gliding into nothingness.

Keywords: modernist canon, romantic traditionalism, folk motifs, lyrical confession, subversive poetry, biographical layer, landscape and erotic poetry, sonnets.

Poezia Ludmilei Sobieţchi a evoluat constant de la răbufnirea sentimentelor adolescentine la lirica meditativă, de la motivele folclorice şi tradiționalismul romantic la poezia imaginarului modernist cu puternice revirimente mitologice. Ceea ce dă personalitate poeziei ei sunt notele confesive, tematica peisagistică şi erotică, substratul biografic, spațiul şi timpul siberian reanimate într-o memorie adolescentină. Între cele patru volume se remarcă favorabil „Spațiu fără timp", primul în grafie latină şi, deocamdată, ultimul în creația sa. Acesta aduce cu sine o lejeritate interioară, personajul liric are puteri de taumaturg, în a cărui lume timpul îşi pierde reperele concrete, uneori lunecând în spațiul tinereții fără bătrâneţe, alteori însă viața fără de moarte e periclitată de umbrele neantului.

1

Ludmila Sobieţchi debutează cu „Naiul ploii" (1974), plachetă marcată de insuficiența expresiei poetice, de pecetea tradiționalismului romantic şi folcloric.

Vasile Coroban, într-un cuvânt înainte la „Naiul ploii", afirma că „versurile Ludmilei Sobieţchi izvorăsc din sentimentele ei proprii, sunt meditațiile ei sincere, necăutate, dar trăite", încheind: „Desigur, adâncimea şi maturitatea nu se câştigă deodată. Asta o arată chiar creația celor mai geniali poeți". Andrei Ţurcanu intervenea cu precizări: „Cuvintele decanului criticii noastre sunau ca o scuză şi ținteau să prevină cititorul de puținătatea substanței lirice. Volumul era de o dezarmantă infantilitate artistică. O simțire puberală vibra într-un registru poetic rudimentar… Majoritatea poeziilor însă denotă, pe lângă o insuficientă cultură a sensibilității, şi lipsa unei elementare conştiințe

BDD-A6740 © 2014 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:50 UTC)

artistice". Se găsea şi un poem citabil pe care îl reproducem: „Castele ca fumul uşoare,/ Cu uşile fără zăvoare,/ Cu geamuri adânci ca de vise,/ Castele în basme închis/ Şi arse-n al anilor focuri./ Castele rămase în jocuri,/ În care prinţesa vrăjită/ Şi azi îşi aşteaptă ursitul,/ Ce n-o va găsi printre toate/ Castelele noastre uitate".

Nu i se poate nega nici sentimentul peisajului, pe care V. Coroban îl găsea acut. Mai poate fi considerat citabil şi „Pastel de vară": „Scârţâie roata Carului Mare,/ Boul mirat se desprinse din jug.// Luna, văzându-ne, tainic tresare,/ Stelele toate o lasă şi fug.// Fânul miroase a noapte ce pleacă,/ Roua i-a stins fierbinţeala de ieri.// Greierul vrea, în sfârşit, să mai tacă –/ Scapă arcuşul slăbit printre meri.// Sparg cu piciorul tihna băltoacei,/ Sar speriată în Carul cel Mic.// Tu ai rămas să m-asemeneai cu macii…/ Noaptea şi-ascunde marama-ntr-un spic" („Pastel de vară").

Am mai putea reţine „Toamnă", „Vioara", „Daoleu, bădiţă-al meu…" şi cam atât. Penuria vocabularului poetic, versificaţia stângace trădează caracterul de album al poeziei de început.

Cu cea de a doua culegere, „Paznic la comori" (1982), L. Sobieţchi iese din vârsta copilăriei şi adolescenţei literare, marcând adevăratul ei debut. Miorița, limba maternă, Meşterul Manole, Eminescu, neamul, ţara, leagănul, copilul, cocorul, iubirea, zborul, pasărea, toamna, teme şi motive-cheie ale poeziei timpului, alcătuiesc comorile sufletului ei. Fascinată de „goana vremilor", în forţa inerţiei hipnotizante, ea mai crede în „poveşti": „E timpul rostuit/ De steaguri purpurii –/ Letopiseţe pentru/ Viitor rămase" („E timpul nostru"). Alături de „E timpul nostru" e „Hernandez", un poet revoluţionar, şi poemul „Între cer şi pământ": „Între cer şi pământ Manole trece./ Şi nu e Manole, ci doar inima lui arzând/ Ca o flacără prea sfântă prin aerul rece/ Înflorirea neamului luminând// Pe urma lui vin voinicii pădurii/ Zdrobind între pinteni vântoaice sirene/ Şi cată cu ochii lor calzi de iubire/ Cu inima cui dintre noi să le-adape.//Dintre cer şi pământ Creangă, Eminescu,/ Ne-ntreabă în grai de stea luminat/ Dacă inima pe care ne-au dat-o/ Mai bate curat". Vulnerabilitatea unor poeme incluse în ciclul „Paznic la comori" stă în eterogenitatea valorilor, în optimismul istoric, în mersul triumfal. Nu sunt păcatele doar ale acestui volum. Sunt însemnele epocii. A vorbi despre „maturitatea talentului", despre „o clară conştiinţă artistică" a autoarei, înseamnă, pur şi simplu, să spui un semiadevăr. Principial e că „paznic" nu e un Cerber.

Ciclizarea poemelor salvează aparenţa unei oarecare unităţi tematice a culegerii: „Paznic la comori", „Şase poeme pentru Călin", „Privirea vâsleşte prin spaţii şi vremi", „Din timpul când eram cocor" şi „Cântece pentru tine, când eşti departe", toate cu un puternic substrat biografic, dar şi cu multe reticenţe, deşi poeta ne asigură că se întoarce încet către alte adevăruri: „Mişcând nebănuită amintirea,/ Ca schija care s-a oprit în carne/ Şi doare la auzul unei goarne,/ Trezind încrâncenată răzvrătirea" („Mă-ntorc încet spre alte adevăruri"). O imagine durută a memoriei unui timp şi spaţiu transuralice, aluzii timide şi vagi la copilăria în localitatea unde a fost deportată familia: „La Toksibeni, sub malul cel de lut/ Izvorul pâlpâie şi azi, precum odată…/ Atâta doar, că Făt-Frumos demult/ Nu se mai apleacă peste faţa lui curată" („La Toksibeni, sub malul cel de lut…").

BDD-A6740 © 2014 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:50 UTC)

Obsesia unor asemenea spații și vremi e copleșitoare. Nu întâmplător sufletul pribeag, hăituit de amintiri, evocă un „accident banal" cu „ursul fugit de dresor", prigonit de copoi, pe care îl așteaptă „foame lungă și grea", o parabolă care ne ia prin surprindere imaginația: „Iarnă… Ursul fugit de dresor./ A urât și arena și slava,/ Prea de mic le gustase otrava,/ Prea de mic le-a tot fost cerșetor". Sugestiile sunt foarte transparente: „Ce folos că-l iubeau spectatorii/ Când acum, pentr-o simplă greșeală/ A ajuns ca să-l șuiere sala/ Și să-l judece toți bârfitorii.// Iarnă… Urs hăituit de copoi/ Prin pădurea înaltă și dreaptă/ Foame lungă și grea îl așteaptă,/ Dar nici ea nu-l va duce-napoi" („Accident banal"). Desigur, accidentul e departe de a fi banal. Citit în același context al ciclului „Din timpul când eram cocor", altfel trebuie citite și celelalte poeme. Chiar și un banal pastel ca acesta: „E liniște dogoritoare/ Și-amiaza mai că nu s-ar duce,/ Coboară scârțâind obloane/ Peste ferestrele năuce// Și parcă însă-și veșnicia/ Își scoate mantia banală/ S-o vadă toți că e clădită/ Din sete, praf și plictiseală.// Iar casele vopsite-n galben/ Asemenea petelor de soare/ Stau năucite de căldură/ Și de-a salcâmilor ninsoare" („Un alt pastel de vară").

2

Mult mai liberă în gândire e poeta în volumul „În toamna uitării de sine" (1988). „Vulpea către Esop" este expresia concentrată a confruntării lucide cu destinul, cu Soarta: „Deosebit ți-i chipul, chiar dacă e urât,/ Ești fiu înțelepciunii, ți-i adevărul tată./ Nici când înțelepciunea în lanțuri n-a dormit,/ Dar hâd și adevărul adesea ni se-arată". Este o libertate iluzorie, altfel n-ar fi recurs la registrul aluziv, n-ar fi apelat în exprimarea adevărului total la modele emblematice. Iată de ce personajul liric (în ciclul „Și în oglinda anilor mă uit") își ia diverse măști, înfățișându-se în spectacol rând pe rând „vulpe" din fabula lui Esop, unde „strugurii s-au copt"; cu un monolog al Evei: „E o greșeală în scriptura veche,/ Nu șarpele e cel ce m-a-ndemnat/ Să rup un măr din inima livezii –/ Am vrut să am în preajmă un bărbat"; e Medeea evadată din timp și care n-a trădat: „Iason al meu, nu este-adevărat/ Că neagra gelozie m-a dus spre-acel păcat/ De care strigă toți"; e Antigona semeață „cu gura necioplită-n cuvânt/ pentru cel de iubire străin"; e pentru alte stări de spirit Gorgona, Penelopa, Elena, e libidinoasa Mesalina, Cleopatra etc. Cu această defilare de măști se revizuiesc principii ale modului ei feminin de a fi. Este aici și o pledoarie pentru integritatea sufletului, pândit de umbra Singurătății.

Renașterea dragostei pierdute pe „apele stătătoare" (ciclul „Nașterea lotusului") este anunțată de semne în flori, fluturi, aer curat, mare, pescăruș, iarbă, pădure albastră, dar vin corbii pe finele cântecelor pe pajiștea solară, punând cruce pe presentimentele erotice: „Veneau corbii/ Greu fâlfâind/ Din aripi întinse/ ca niște cruci de osândă". Astfel că în apele tulbure ale sufletului nu mai are loc „nașterea lotusului": „Iubitul meu, nu te-am aflat nicicând,/ Se trece pământescul meu veșmânt/ Și pasărea din mine nu mai cântă,/ A rebegit în colivia asta strâmtă" („Deposedată de iubire tac").

Aflată într-un alt anotimp al dragostei, „în toamna uitării de sine", poezia este alimentată abundent de aduceri-aminte, de centaurii cu tristeți în priviri, de nostalgii,

BDD-A6740 © 2014 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:50 UTC)

delicateți sentimentale, trădări şi rătăciri în labirintul timpului trăit: „În toamna uitării de sine/ Centaurii vin de la munte,/ Cu steaua de ieri şi de mâine,/ Cu cerul înalt peste frunte.// Ei poartă tristeți în privire,/ În glasuri – aducer-aminte/ Şi plâng cotropiți de uimire/ Că verdele-n aur asfinte”. Este nu numai în aceste versuri un timp personalizat, marcat puternic de dragostea pierdută, „cu speranța/ Tăiată din rădăcină/ Şi cu iubirea ascunsă/ Într-o aromă de crin”.

Se reiau concomitent motive, umbre ale amintirii, „din timpul când eram cocor”: „Străbunul murea, suferind,/ Iar eu îl rugam în picioare: /„Hai, spune-mi că nu te mai doare!”/ Şi el îmi zâmbea ca un sfânt.// „N-ai teamă, – zicea el, – copilă,/ E moartea, cu ea am să plec./ Plăti-voi cu trupu-mi întreg/ Această ultimă filă.// Mă doare, dar nu acest trup,/ Ci iedera ce mă-nfăşoară –/ E amintirea-mi solară/ Şi nu vrea de mine s-o rup”.// Străbunul muri. Amintirea/ Pe mine acum mă-nfăşoară…” („Amintirea”). Amintirile şi umbele îşi pierd treptat dimensiunile concrete, devenind în cununa de sonete din următorul volum nişte alegorii, embleme.

Dragostea are în ciclul „Nimfa” toate seducțiile Sorții „la o răscruce de căi/ Cu multe indicatoare/ Arătând direcții opuse/ Spre una şi aceeaşi țintă” („Dialog”). Obsesia răscrucii stăruie în mai multe poeme. În zbuciumul ei, pasărea (femeia) „la glasul copiilor zboară”: „La răscruce de toamnă şi vise/ Pasărea stă cu aripile-nchise,/ Neştiind spre care țărm să le îndrepte,/ Întreabă de bătrânii încremeniți pe trepte.// Iar ei îi spun că oriunde s-ar duce/ Mereu va ajunge la această răscruce,/ Că mişcarea nu duce nicăieri,/ Decât în clipa trecută, ziua de ieri…// Dar nu-i ascultă pasărea rară,/ Ea la glasul copiilor zboară/ Şi pe zâmbetul lor ca pe-o creangă-nflorită/ Se lasă şi cântă”. E un poem din volumul precedent, dar, plasat foarte potrivit într-un alt context, al dramei erotice, obține rezonanțe noi.

O lejeritate interioară aduce cu sine „Spațiu fără timp” (1993), primul său volum în grafie latină. Personajul liric are pretinse puteri de taumaturg:

„Şi sorb iluzia de-un secol, de o clipă,
Dar nu şi mult râvnita mea uitare
În care aş putea să te închid
Şi-n veci să nu mai umbli la zăvoare”.
(„Ridic această cupă otrăvită”).

Autoarea îşi revizuieşte instrumentele, motivele, limbajul devine mai diafan şi „aerisit”. Parcă trezită din euforie, „Memoria atât de vinovată/ Azi peste albe foi cu sânge scrie.// Ce rod am dat? Ce vis? Ce poezie/ Năştea ființa noastră altădată/ Pe când aveam aripa-ncătuşată/ Şi zborul sta-n al spaimei puşcărie?” („Sonet”). Poeta face alchimie: „Mă descompun/ În cele şapte culori/ În cele şapte semne magice/ De origine imaterială/ Îi dau glas păsării/ Şi trandafirului – fiori/ Cu care să vă ademenească/ Din starea voastră animală.// Stare de repaus/ Îi dau luminii/ Şi gândului – stare de zbor/ Nu vă spun cum se pot ocoli/ Găurile negre şi spinii/ Căci prea poate/ Nu se cuvine

BDD-A6740 © 2014 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:50 UTC)

să ştiţi/ Cât de mult vă ador.// Împrăştii armonie/ În succesiunea anotimpurilor/ Şi a vieţii cu moartea/ Aşez echilibrul/ Între imaginaţia voastră/ Şi realul preconceput/ Şi numai iluzia// Desăvârşirii personale –/ Starea aceasta/ O las suspendată mereu/ Ca să tindeţi spre ea/ Şi să aveţi şansa/ Şă mai luaţi încă o dată totul/ De la început" („Alchimie"). Într-un spaţiu populat de atâtea lucruri şi iluzii, timpul, fără îndoială, rămâne imobil, ori se ia totul de la început.

Alteori, starea generală a personajului liric este exprimată de presentimentul alunecării în neant: „Stau pe malul prăpastiei/ În care cad/ Şi mă uit cum se descompune/ Chipul meu îndepărtându-se mereu/ În goluri nebune" („Înger căzut"). Este memorabilă ascensiunea în timp: „Urc trepte/ Ce se năruie mereu/ Şi-n urma mea/ Prăpastie rămâne/ Ci trepte noi/ Răsar în cale/ Şi-apoi de cum le trec/ Se pierd în beznă/ Să nu mă pot opri/ Nici reîntoarce" („Urc trepte").

Cununa de sonete a Valeriei Grosu din „Ninsori cu priveghetori" (1988) este concurată inspirat de Sobieţchi, doar că lumea ei e una de umbre, de tristeţe, de spaţii goale din care timpul a evadat sau şi-a pierdut durata:

„Ciudat că nu mai eşti şi toamna zace.
Atât i-a fost lăsat: încet să moară;
Doar visul cu imaginea-i fugară
Copaci şi iarba-n aur vechi preface.

Destinul iar apasă pe trăgace
Şi glonţul anilor spre mine zboară,
Să isprăvesc pedeapsa milenară,
De dor, de neiubire şi de pace.

Mă uit spre orizonturi – nicio rază.
Iar toamna-n crâng se zbate ca o ciută,
Doar ceaţa caldă ochii mei sărută.

E chipul tău în ceaţă şi vibrează.
Când vreau să te ating mă ia de mână
Singurătatea – unica stăpână".

Este sonetul care sublimează ca cununa de sonete „Spaţiu fără timp", în care Singurătatea este „unica stăpână". Euridice, care a părăsit albia timpului de asfinţit şi izgonită de Hades din ţinutul infernal al umbrelor, vede aievea cum Timpul etern curge înapoi şi doar Orfeu nu mai aşteaptă. Timpul îşi pierde dimensiunile concrete într-un spaţiu artistic, al „dictaturii fanteziei". Înzestrată cu puteri taumaturgice, poeta plasticizează lumi abstracte, mişcându-se într-un spaţiu al tinereţei fără bătrâneţe, permanent suferindă, neîncetat obsedată de umbrele neantului.

BDD-A6740 © 2014 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:50 UTC)